

teknologisessa, institutionaalisessa ja sosiaalisessa mielessä. Tätä seurasi kaksi samanaikaista prosessia: yhtäältä perinteinen venäläinen skeptisismi painettua sanaa kohtaan lisääntyä, toisaalta uusi ideologinen viehtymys sähköistä mediaa kohtaan johti paradoksaaliseen ”kirjoitetun oraalisuuden” ihanteeseen, jonka pääarkkitehti oli Maksim Gorki (s. 179–181). Murašov tarkastelee tätä paradoksia kiehtovasti niiden korjausten valossa, joita Gorki oli tehnyt nuoren Mihail Luzginin romaanin *Varas* käsikirjoitukseen. Lukijalle tarjoillaan kiehtovia katkelmia alkuperäisestä versiosta ja sen perään samoja katkelmia Gorkin korjaamina. Murašov havainnoi kiehtovasti, kuinka Gorkin systemaattiset ja usein ”totaaliset” korjaukset Luzginin käsikirjoitukseen simuloivat suullista ”radiopuhelinmaista” narraatiota, joka ei salli minikäänlaista tekijäänsä kohdistuvaa reflektiota. Tässä suhteessa Gorkin ideaali loi keskeisen perustan sosialistisen realismin tavoitteelle poistaa kaikki pohdinnat omasta alkuperästään luoden lukijalle kuvan viestinnän ja järkeilyn automaattisesta luonteesta.

Totalitarian Communication on kattava ja monipuolinen kokonaisuus, josta löytyy lukuisia tartuntapintoja poliittisen viestinnän ja sen kontekstien ja olosuhteiden välisten kytkösten pohdintaan. Toisaalta tämä monipuolisuus lyö kirjan artikkelien keskinäistä sidoksisuutta hieman korville. Postoutenkon *prologomena* totalitariseen viestintään kirjan alussa on systemaattisuudessaan ja tieteellisyydessään vaikuttava ja ansiokas, mutta roolissaan turhan vaikeaselkoinen ja raskas. Se avautuu oikeastaan vasta useamman kirjan artikkelin jälkeen, ja olisi toiminut ehkä paremmin artikkelina muiden joukossa. Tältä osin kirjan lopettava Andreas Langenohl in ”Totalitaarisen viestinnän jälkimietteet” olisi

voinut toimia kirjan alussa lukijan koukuttajana, sillä hän nimenomaisesti pohtii totalitaarisen viestinnän jälkiä nyky-Venäjällä ja koko käsitteen mielekkyyttä. Langenohl kiteyttää oivasti viestinnän käsitteen hedelmällisyyden ja analyttisen potentiaalın suhteessa totalitarismiin: ”Sellainen yhteiskuntatieteellinen viestinnän malli, joka pitää sisällään viestien havaintokyvyn (*perception*) on

ristiriidassa totalitarismin käsitteen peruspiirteiden kanssa, jotka lähtevät muun muassa siitä, että viestijän, viestin ja vastaanottajan välillä vallitsee yhteiskunnan kokonaisuuteen palautuva totaalinen järjestys. Täten käsite ”totalitaarinen viestintä” voidaan laittaa ainoastaan lainausmerkkeihin” (s. 302).

Jussi Lassila

Maaillmoja ylläpitävä lehmä

Leo Granberg, Juha Kantanen & Katriina Soini (ed): *Sakha Ynaga. Cattle of the Yakuts*. Helsinki: Multiprint, 2009.

Maatalouden tutkimuskeskus ja Aleksanteri-instituutti toteuttivat Venäjän maatalouden eläingeonivarantojen uhanalaisuutta ja suojelua koskeneen tutkimushankkeen osana Suomen Akatemian ”Venäjä muutoksessa” tutkimusohjelmaa (2004–2007). Yksi hankkeen tutkimuskohteista oli jakutialainen maatiaislehmä, josta jakuutin kielellä käytetään nimitystä *Sakha ynaga*. Hankkeen tulokset on julkaistu artikkelikokoelmassa, johon sisältyvissä kahdeksassa artikkelissa hankkeen osanottajat vaihtelevina kokoonpanoina esittelevät monipuolisesti sen tuloksia.

Teoksen toimittajien kirjoittamassa johdantoluvussa hankkeen tavoitteet tiivistyvät kolmeksi teemaksi: (1) Jakutian maatiaislehmän merkitys jakuuttien toimeentuloperustan muodostumiselle; (2) maatiaislehmän asema jakuuttien nykyisessä toimeentulossa; sekä (3) maatiaislehmän geneettinen ainutlaatuisuus ja sen geeniperimän suojelu. Julkaisun lukija ei pety. Sen artikkelit tarjoavat monipuolista aineistoa kaikkiin näihin teemoihin.

Jakutia eli Sahan tasavalta käsittää noin 3,1 miljoonan neliökilometrin suuruisen alueen

Itä-Siperiassa. Sen pohjoisen rajamaan muodostaa Jäämeren laaja rannikkotundra, mutta valtaosa maan alueesta on mantereista ja ilmasto-oloiltaan ankaraa. Pohjoisosissa, missä tärkeimmät tutkimusalueet sijaitsivat, lämpötilan ääriarvojen vuotuinen vaihteluväli on lähes sata astetta (yli +30 °C kesällä ja alle -60 °C talvella). Lena-joen valuma-alue muodostaa noin puolet Jakutian pinta-alasta. Lisäksi maa käsittää useita pienempiä Jäämereen laskevia jokia sivuhaaroineen sekä jokien välisiä vuoristoja ja ylänköjä.

Inna Kopoteva ja Ulla Partanen esittelevät teoksen neljännessä luvussa Jakutian asuttamisen historiaa. Jakuutit, jotka ovat turkkilais-mongolialaista alkupeuraa, asuttivat alueen useana aaltona 900-luvulta alkaen. Jakuutit olivat paimentolaisia ja toivat mukanaan lehmiä ja hevosia, joiden kasvattamisesta muodostui heidän toimeentulonsa pääasiallinen lähde. Uuden asuinalueensa tulvaniittyjen turvin he muodostivat pysyviä asutuskeskittyviä. Venäläiset kasakat ja kauppiat levittäytyivät alueelle 1600-luvulla. Jakutsk, Lena-joen rantapengerellä sijaitseva nykyinen pääkaupunki, on alun perin ollut venäläisten kasakoiden linnoitus.

Jakuutit ovat olleet erityisen riippuvaisia kotieläimistään, sekä lehmistä että hevosista.

Kotieläinten länäolo kaikkialla kaupunkialueiden ulkopuolella on Jakutian kävijälle vaikuttava kokemus, vallankin jos käynti osuu talveen: lehmät maleksivat kylämaisemissa ja hevoset laiduntavat lunta selässään rantaniittyjen kuloontuneessa heinikossa 50 asteen pakkasessa. Eläimet ovat vuosisatojen mittaan sopeutuneet kestämään Jakutian ankaria sääoloja.

Kirjan päätelmäluke kuvaa jakuuttien ja heidän kotieläintensä suhdetta käyttäen biologista käsitettä *symbioosi*, joka tarkoittaa erilajisten organismien yhteiseloa. Biologista terminologiaa täsmentäen jakuuttien ja heidän karjansa yhteiselo on molempia osapuolia hyödyttävää eli *mutualismia*. Termiä symbioosi on käytetty kuvaamaan ihmisten ja heidän kotieläintensä tai viljelykasviensa keskinäistä sidonnaisuutta varsin usein mutta enimmäkseen metaforana. Jakuuttien ja heidän karjansa ja hevostensa keskinäiseen suhteeseen termi soveltuu vahvemmin kuin pelkkänä kielikuvana. Ei ole ajateltavissa, että pysyvän asutuksen perustaminen Jakutiaan olisi ollut ilman tätä suhdetta mahdollista niin varhain ja niin elinvoimaisena.

Tosin teoksen kirjoittajat olisivat voineet jakuuttien ja heidän karjansa välistä symbioosia arvioidessaan korostaa enemmän niitä erityisiä ekologisia edellytyksiä, joita Jakutian olosuhteet ovat tarjonneet. Jakutialle ominaiset laajat luonnonniityt tulevat mainituiksi kuin ohimenneen. Tärkeitä ovat jokilaaksojen niityt, joita jokakeväiset tulvat pitävät avoimina ja soveliaina rehun kasvattamiseen. Toisen tärkeän luonnonmaantieteellisen piirteen muodostavat ikiroidan sulamisvaihtelun aiheuttamat (eli *termokarstiset*) painaumat, joista käytetään jakuutinkielistä nimitystä *alas*. Tyypillinen *alas* muodostuu lampareesta ja sitä ympäröivästä avoimesta niitystä.

Historiallisesti olennaista on, että luonnollisen ekologisen dynamiikan ylläpitämät laidunmaat olivat valmiina odottamassa jakuutteja ja heidän karjaansa. Vuoristaiseen ja metsäiseen ikijään maahan saapuva paimentolaiskansa olisi muuten joutunut olennaisesti muuttamaan toimeentulonsa perustaa. Jakutian maatiaiskarja on pienikokoisempaa ja tuottaa vähemmän maitoa kuin suotuisammassa ilmasto-oloissa elävät sukulaisensa. Olennaista kuitenkin on, että karja on hyvin hoidettuna säilynyt hengissä ja tarjonnut jakuuttien toimeentulolle perustan. Teoksessa viitataan kansainvälisessä etnografisessa kirjallisuudessa julkaistuihin tutkimuksiin lehmien ja hevosten symbolisesta merkityksestä jakuuttien perinteisille elämäntavoille.

Symbioosin pysyvyys ei ole itsestään selvää. Kirjoittajat aloittavat teoksen viimeisen luvun väliotsikolla ”Symbioosin loppu”. He toteavat, että Jakutiassa oli vähällä käydä kuten muualla enimmäkseen on käynyt: maa-seudun toimeentuloehtojen modernisoituminen muuttaa useimmiten yhteisöjen einohtoja niin paljon, että varhemmat ihmisten ja heidän kotieläintensä väliset sidokset murenevat. Jakutiassa tämänkaltaisia ongelmia kertyi vähitellen 1900-luvun kuluessa. Neuvostoliiton keskushallinto omaksui maatalouden tehostamiseksi ihanteita, joiden mukaisesti jakutialaista karjaa ryhdyttiin jalostamaan risteyttämällä sitä eteläisiin oloihin sopeutuneiden kantojen kanssa. Maatiaiskannan suojelua auttoi ensisijaisesti maantiede: maatiaiskarja säilyi geneettisesti yhtenäisenä Jakutian pohjoisosien eristyneissä kylissä. Maantiede sai lisäksi tuekseen joukon uppiniskaisia tutkijoita, jotka vastustivat maatiaiskantojen sekoittumista, sekä paikallisia viranomaisia, jotka jättivät toteuttamatta keskushallinnon päätöksiä.

Tutkimusryhmän erityisen kiinnostavat päätelmät liittyvät maatiaiskarjan nykyiseen asemaan Jakutian pohjoisten kylien sosiaalis-taloudellisessa perustassa. Tutkijat toteavat yhteenvetoluvussa, että kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen korostaman kulttuurisen monimuotoisuuden tueksi tarvitaan myös sosiaalista monimuotoisuutta eli moninaisten, toisiaan tukevien sosiaalisten ja taloudellisten toimintamuotojen kokonaisuutta. Karjan elättäminen on työlästä: talvi- ja kesälaitumet ovat erillään toisistaan, heinän korjuu talvikaudeksi vaatii yhteistoimintaa, lyhyen kesän aikana on kunnostettava eläinten vaatimat talvinavetat, ja niin edelleen. Lisäksi kannan geneettisen elinvoimaisuuden ylläpitäminen vaatii suunnitelmallista siitoseläinten siirtämistä kylästä toiseen. Nämä kaikki toiminnot edellyttävät monenlaisten sosiaalisten toimijoiden yhteistyötä ja monipuolisen taloudellisen toiminnan luomaa perustaa.

Markkinat eivät voi kokonaista elämänmuotoa tukevan sosiaalisen ja taloudellisen monimuotoisuuden säilymistä turvata. Jakutiassa ei einohtojen ankaruuden vuoksi edes ole yleistä vaihdantataloutta ylläpitäviä markkinoita. Leo Granberg ja Inna Kopoteva esittelevät teoksen viidennessä luvussa Neuvostoliiton romahduksen jälkeisiä muutoksia Jakutian ja erityisesti työryhmän pohjoisen tutkimusalueen taloudellisen toiminnan periaatteissa.

Teoksen kokonaisuutta täydentää mainiosti Eeva Pääkkösen antropologiseen havainnointiin ja kirjallisiin lähteisiin perustuva katsaus tutkimuskylien arkeen. Katriina Soini ja Ulla Partanen kuvaavat omassa luvussaan haastattelu- ja lehdistöaineistoa käyttäen jakuuttien suhtautumista maatiaiskarjaansa. Mainion lisän koko teoksen monipuoliseen ilmeeseen on tuonut taiteilija

Anu Osvan osallistuminen hankkeeseen. Teoksen kuvituksessa on käytetty hänen paikan päällä ottamiaan valokuvia.

Olellaisen osan teoksen an- nista muodostaa Juha Kantasen johtaman geneetikiryhmän tutkimuksiin perustuva katsaus maatiAISlehmän genetiikkaan. Kirjoittajat käsittelevät tiiviisti nautojen kesyyntymisen historiaa ja sen aikana tapahtunutta eri kan- tojen geneettistä erilaistumista. *Sakha ynaga*, Jakutian maati- aislehmä, osoittautuu ryhmän tekemien tutkimusten perusteella geneettisesti omanlaatuiseksi kannaksi, jolla on sukulaisuutta sekä sisäaasialaisiin että Lähi- Idän ja Euroopan läntisiin kan- toihin. Tutkijat toteavat, että jakutialaisen lehmän geneettinen omalaatuisuus on tulosta pitkä- aikaisesta maantieteellisestä ja geneettisestä isolaatiosta. Olisi tosin kiinnostavaa lukea myös tut- kijoiden vaikkakin vain epävarma arvaus siitä, kuinka pitkäaikaista isolaatiota eriytyminen on edel- lyttänyt.

Valitettavasti tämän sisällöl- tään tavattoman kiinnostavan teoksen toimitustyö on jäänyt puolinaiseksi. Minua ärsyttää erityisesti tutkimusalueen ku- vauksen puutteellisuus. Tutkijat toteavat jo johdannossa, että hankkeen varsinaisen kohde oli Pohjois-Jakutiassa sijaitseva Eveno-Bytantayn alue, mutta alueen kartta on piilotettu teok- sen neljänteen lukuun. Aluetta kuvatessaan neljännen luvun kir- joittajat toistavat useaan kertaan sellaista paikannimistöä, jota ei ole merkitty karttaan (kuten ”Sak- kyryr”). Lisäksi kartasta puuttuu mittakaava.

Toinen ärsyyntymisen aihe on Jakutian ympäristöolojen kuvauksen vajavaisuus. Kun teos käsittelee jakuuttien ja heidän kotieläintensä välisen symbioosin ekologisia ehtoja, kaipaisin teok- seen ehdottomasti kuvausta tut- kimusalueen hallitsevista maas-

totyypeistä. Tästä en huomannut teoksessa sanottavan sanaakaan. Lukijan on yleistietämyksensä sekä Anu Osvan kuvissa näkyvien taustamaisemien avulla pääteltä- vä, että vuoristot ovat jyrkkiä ja paljaita, alarinteiden metsät ovat lehtikuusivaltaista metsätundraa, ja jokialankojen niittyjä reunus- tavat matalia lehtipuita (koivuja ja leppiä) kasvavat pensastovyöt.

Teoksen luettavuutta haittaa myös lukujen välinen päällekkäisyys. Antropologinen luku ja Jakutian historiaa koskeva luku esimerkiksi sisältävät samaa historiallista kehitystä kuvaavia tietoja, jotka olisi ollut luonte- vaa käsitellä yhdessä. Teoksen tutkimuksellista merkitystä taas vähentää se, että tutkijat eivät ku- vaa lainkaan varsinaista tutkimus- aineistoaan, vaikka nykytilannetta kuvaavat luvut perustuvat olen- naisesti haastatteluaineistojen lainauksiin. Soini ja Partanen esimerkiksi esittelevät luvussaan mm. sitä, ”millaisia merkityksiä eri toimijat kylissä ja Jakutian pääkaupungissa kiinnittävät kar- jaan ja karjanhoitoon” mutta eivät sanallakaan täsmennä, keitä nämä

toimijat olivat, miten tutkijat hei- dät löysivät haastateltavikseen, ja millaisia haastattelut olivat.

Kustantajalle eli Suomalaisel- le tiedeakatemialle haluan myös antaa vihjeen: Jos tiedeakatemian julkaisusarjalla halutaan olevan kansainvälistä merkitystä (ja miksei haluttaisi: ovathan sen julkaisut pääosin muun kuin suo- munkielisiä!), sen ulkoasu pitää uudistaa. Anu Osvan kuvista huol- limatta *Sakha Ynaga* -julkaisu on ulkoasultaan kuin minkä tahansa akateemisen laitoksen harmaan sarjan läpyskä, jonka teksti ja taulukot on mäiskitty sivuille siihen järjestykseen minkä jokin tavanomainen, mitä mielikuvituk- settomin taitto-ohjelma määrää.

Tiiviinä ja viimeisteltyinä *Sakha Ynaga* -teos olisi voinut muodostua kansainvälisesti mer- kittäväksi kestäväen toimeentulon sosiaalis-taloudellisten ehtojen erittelyksi. Jakutia on sitä paitsi monista eri syistä kansainväli- sesti kiinnostava ja tärkeä alue. Pelkään, että tämä tavoite jää julkaisun kehnon viimeistelyn vuoksi toteutumatta.

Yrjö Haila

Sukupuolistunut väkivalta Venäjällä

Janet Elise Johnson: *Gender Violence in Russia. The Politics of Feminist Intervention*. Bloomington: Indiana University Press, 2009. 230 s.

”Jos mies lyö, se tarkoittaa että hän rakastaa”, toteaa venäläinen sanonta. Naisiin kohdistuva väki- valta oli maassa pitkään aihe, jos- ta vaiettiin ja jota normalisoitiin edellä mainitun kaltaisin sutkauk- sin. Neuvostoliiton aikana viran- omaiset tosin käsitelivät perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapauksia ”hu- liganismina”, jopa niin että niiden osuus kaikista tämän käsitteen piirissä tuomituista rikoksista oli erään arvion mukaan 40 %. 1990-luvulle tultaessa ja yksityis-

elämän rajojen tiukentuessa ko- deissa tapahtuvaan väkivaltaan ei enää puututtu edes huliganismina. Viranomaiset torjuivat väkivaltaa kokeneiden naisten avunpyynnöt todeten, että perheasiat on rat- kottava kotona, ja syyttivät usein perhe- ja lähisuhdeväkivallan – tai esimerkiksi raiskauksen – uhreja provosoimisesta.

Yhdysvaltalaisen politiikan- tutkijan ja feministin Janet Elise Johnsonin laajaan ja paneutuvaan kenttätöyöhön perustuva tutkimus käsittelee sukupuolistunutta vä- kivaltaa. Aihe nousi 1990-luvulla lisääntyneen globaalien kiinnos- tuksen ja kampanjoinnin myötä myös Venäjällä yhdeksi uudelleen järjestäytyvän naisliikkeen pää-